

מתיקנות הדרך היומית

בס"ד | פנינים מתוך שיעורי הדרך היומית של הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

יומא דהילולא קדישא

ליומא דהילולא של כ"ק מרן הרבי הקדוש רבי יוחנן מרחמסטריווקא זצוק"ל, בן הרה"ק רבי דוד מרחמסטריווקא זצוק"ל, נלב"ע ביום כ' כסלו תשמ"ב.

בצעירותו כשגר הרבי הקדוש מרחמסטריווקא ברוסיה, גזרו שם על לימוד התורה וסגרו את כל החדרים, אך הרבי הקדוש פעל למען ילדי ישראל שיעסקו בתורה, והקים תלמוד תורה במחתרת. פעם פרצו השוטרים לחדר באמצע לימודו עם הילדים, תפס אותו אחד מהשוטרים וכיוון אקדח טעון אל מול פניו הקדושות ואמר לו: "אתה יודע שאסור לעשות את זה ואני יכול לירות בך?". פתח הרבי זצוק"ל את כפתורי חולצתו ואמר לו: "אינני מפחד, אם אתה רוצה לירות תירה!". השוטר נבהל ומלמל: "עכשיו אני מוותר לך", והלך משם.

ופעם אכן תפסו אותו השוטרים וגזרו את דינו למיתה רחמנא ליצלן. בהגיע שעת ביצוע גזר הדין, נטלו אותו ותלו אותו על עץ. אך בנס משמים הגיעה פתאום שמועה שהאויבים מגיעים, וכל השוטרים ברחו. מיד הגיעו כמה שכנים יהודים, הורידו את הרבי הקדוש מן העץ והחיו את נפשו...

בשנת תרפ"ו ברח מרוסיה ועלה לארץ הקודש, יחד עם אביו ועם זקינו הרה"ק רבי מנחם נחום מרחמסטריווקא. בדרך לארץ ישראל, שהו בעיר ניקולייב, ובעברו שם ברחוב, מצאוהו כמה מאנשי המשטרה החשאית אשר עצרו מיד את הרבי זצוק"ל, ושאלו אותו כל מיני שאלות אודות פעולותיו החתרניות נגד הממשלה... הרבי זצ"ל שלא הבין בכלל רוסית, ביקש מיהודי אחד שעבר שם שיסביר לו מה הם רוצים ממנו. אמר לו הלה שיש להם טענות קשות נגדו והם מבקשים שיסביר להם את פשר מעשיו.

אמר לו הרבי זצ"ל: תגיד להם כך "איך האב נישט מיט זיי, זאלן זיי נישט האבן צו טאן מיט מיר!" [אני אינני יכול כלום איתם, ושהם לא יהיה להם כלום איתי]... כמובן שהאיש פחד מאוד לומר להם תשובה כזאת, כי הם היו יכולים להרוג אותו במקום, אך הרבי ציוה עליו שלא יפחד ויענה להם את מה שהוא אמר. האיש אכן אמר להם את תשובת הרבי, ומיד שהם שמעו את הדברים עזבו אותו והלכו להם.

אמר לו הרבי לאיש: "אתה רואה? אמרת לך, כאשר אנו מראים לקליפות שאין אנו נכנעים בפניהם אין להם כל שליטה עלינו!"

בי"ג בתמוז תש"י נסתלק אביו הרבי הקדוש רבי דוד לבית עולמו, אך בנו רבי יוחנן לא רצה בשום אופן לקבל על עצמו את האדמו"רות באמרו שאינו ראוי לכך. באחד מימי השבעה הגיע כ"ק מרן קדוש ה' מהר"א מבעלזא זצ"ע לנחמו, ומיד כשנכנס נענה בקול ואמר: "ראחמסטריווקא רבי". הרבי זצ"ל שמע זאת והניע את ידו בביטול, אך הרבי מבעלזא זצ"ע חזר שוב ואמר: "ראחמסטריווקא רבי", ובכך סמכו להיות לרבי, ומאז קיבל עליו הרבי הקדוש את עול ההנהגה.

הנפטר שהגיע לטיש אל הרבי הצמח צדיק מויז'ניץ

ההתקשרות לרבי בעולם הזה ממשיכה גם בעולם האמת

לכבוד יומא דהילולא של הרבי הקדוש כ"ק מרן הצמח צדיק מויז'ניץ זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל החל ביום כ"ט תשרי, נספר סיפור נורא מהרבי הקדוש. וכך סיפר כ"ק מרן הרבי מויז'ניץ מונסי זצוק"ל:

אחד מחסידיו של הרבי הצמח צדיק בווישווא היה ר' שמואל אליעזר פלדמן. כשר' שמואל ליזר נפטר, לא רצו לצער את הרבי ולא סיפרו לו כלום מהפטירה.

בליל שבת קודש בטיש, כששרו 'כל מקדש שביעי', הרים הרבי את עיניו הקדושות והסתכל על מקום מסוים, על אותו המקום שם היה רבי שמואל ליזר עומד בחייו בטיש. כשסיימו לשיר 'כל מקדש', פנה הרבי לגבאי ר' זלמן ושאל אותו: "זלמן, למה לא סיפרת לי שר' שמואל ליזר נפטר?". ותוך כדי דיבור אומר לו הרבי: ואם תתמה מאיפה אני יודע? דע לך, שלאחר אריכות ימים ושנים כשאדם נמצא בעולם הבא והוא מבקש שינתן לו רשות ללכת למקום שבו היו לו הרהורי תשובה בחייו, מוכרחים לתת לו את מבוקשו, לרדת לעולם הזה לאותו מקום. כשר' שמואל ליזר היה בעולם הזה היו לו הרהורי תשובה במקום הזה בטיש, ולכן היו מוכרחים לתת לו לרדת לכאן, וכעת ראיתי אותו עומד בטיש במקום הקבוע שלו...

(מתוך הפתיחה לשיעור, כ"ט תשרי, ביצה דף ל"ה)

איך ראה הרה"ק מרוז'ין את צרות ישראל בעולמות העליונים

לכבוד יומא דהילולא של הרבי הקדוש קדוש ישראל מרוז'ין זצ"ע שחל ביום ג' חשוון, נדבר מעט על ההייליגער רח"ל יעקב זצוק"ל.

הרה"ק מרוז'ין אמר שרבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא העיד על עצמו שלא נהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה (כמובא במסכת כתובות דף ק"ד ע"א), וגם אני מעיד עלי שמים וארץ שלא נהניתי מהעולם הזה אפילו כחוט השערה. כל ההנהגה בגדלות וברחבות היה הכל לכבוד שמו יתברך שמו!

עוד מסופר שההייליגער רח"ל יעקב אמר על עצמו, שאם כואב ליהודי אחד מישראל אצבע קטנה בסוף העולם, הוא מרגיש את זה...

עוד אמר הרבי הקדוש שבעולם הזה הוא רואה את כל הצרות שעוברות על כלל ישראל, אולם כשהוא מתעלה בעולמות העליונים לבקש עליהם רחמים, הוא רואה שבעצם הכל לטובה, כל ההנהגה של הקב"ה עם כלל ישראל, עם כל מה שעובר עליהם, כל הקשיים, הכל רק לטובתם. וכשהוא יורד שוב לעולם הזה, הוא שוב רואה איך שבני ישראל נמקים בצרותיהם. "ולכן אני מבקש ממך, רבונו של עולם", אמר הרה"ק, "אתה הרי נמצא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אז תעזור שיהיה לנבין בעולם הזה רק הטוב הנראה והנגלה.

נסיים עם וורט יקר. הגמרא אומרת בשבת "לעולם ימכור אדם

כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו". אומר ההייליגער רח"ל יעקב זצוק"ל: "הנעלים" הם מלשון מנעול, 'רגליו' הם מלשון הרגלים. אומרים לנו חז"ל שיקח האדם מנעול לרגליו שלו, שכל ההרגלים הלא טובים שהיו לו יסגור אותם במנעול...

(מתוך הפתיחה לשיעור, ג' חשוון, ביצה דף ל"ט)

האורח שקיבל כסף להתארח בליל הסדר

למדנו בדף היומית (ראש השנה דף ד' ע"א) "האומר סלע זו לצדקה ובשיל שיחיה בני, הרי זה צדיק גמור".

אמר על כך הרבי הקדוש רבי מנחם מנדל מוישווא זצוק"ל ווארט מתוק מדבש. כידוע הרמב"ם מביא בהלכות מתנות עניים (פרק י מהלכה ז ואילך) שמונה מעלות בנותני צדקה, זו למעלה מזו. אחת מהמעלות הכי גדולות המנויות שם היא כשיהי' נותן צדקה באופן שהעני לא ידע ממי הוא קיבל והוא לא ידע למי הוא נתן, שכן אין העני מתבייש כלל.

אולם יש דרך נוספת לגרום שהעני לא יתבייש בצדקה. בזמן שאתה נותן לו את הצדקה אתה אומר לו: יישר כחך, אחי הקר, אתה מטיב אתי בזה שאתה לוקח ממני את המאה שקל. אתה יודע למה? כי בזכותך יחיה בני. כמובן שלאחר גישה כזאת, העני אינו מתבייש כלל ומרגיש את עצמו כמלאך המושיע...

זוהי כוונת המאמר - הסביר הרבי - "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני", כלומר הוא אומר לעני, אני נותן לך בשביל שיחיה בני, תעשה לי טובה רחם עלי וקח ממני את הכסף, על ידי זה העני אינו מתבייש, ממילא "הרי זה צדיק גמור", שהרי כפי שאמרנו זוהי המעלה הגדולה ביותר בצדקה.

לפני שנים הייתי עד לסיפור של בחור בגיל 40, שהיה יתום ובחוד. שבוע לפני פסח ניגש אליו יהודי אחד בבית הכנסת, ואומר לו: "מיין טייערער [-יקרין], אתה אורח שלי בליל הסדר". הייתי נוכח בשעת מעשה, ושמתני לב שהבחור היה נבון מעט, לא ידע איך להגיב. אמר לו אותו יהודי: "אני כל כך מחפש אורח לליל הסדר, כבר חודשיים אני מחפש אורח. אם אתה בא אלי, אתה ממש משמח אותי, ובעזרת השם במוציא יום טוב אתה מקבל ממני אלף דולר..."

זוהי הכוונה "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור", לא לגרום בושה לעני, לא לגרום לנזק להרגיש נצרך.

מי שהכיר את אבי מורי הצדיק רבי שמואל צבי זצ"ל ידע שזה היה כל מהות חייו. אבא מעולם לא נתן צדקה ליהודי בדת. תמיד היה קורא ליהודי להיכנס הביתה, אבא היה מליביש 'שלאף קאק' מיוחד [-מין חליפה ביתית], היה יושב עם היהודי, ואמא שתח' היתה מכניסה עוגה ושתייה, וכך היה היהודי יוצא בכבוד.

(מתוך הפתיחה לשיעור, ח' חשוון, ראש השנה דף ה')

כל הקשיים, הכל רק לטובתם

הפסוק אומר במשלי (כ"ג ט"ו): "בני אדם חכם לִפְנֵי יְשׁוּמוֹ לְבִי גַם אָנִי". לומדי הדף היומי נתקלו בפסוק הזה גם במסכת ברכות (דף ד' ע"א), גם במסכת שבת (דף י"ד ע"ב), וגם במסכת עירובין (דף כ"א ע"ב). חשבתי בחמלת ה' עלי ובסייעתא דשמיא, אנחנו הרי בנינו של הקב"ה, "בנים אתם לה' אלקיכם". אומר לנו בורה עולם: "בני", מיין קינד, "אם חכם לבך", אם יש לך חכמה, מה זה חכמה? "חכם לב יקח מצוות", שאתה עוסק בתורה ובמצוות, "ישמח לבי גם אני", יש לי נחת רוח בשמים. בורה עולם יש לו נחת רוח שיש לו כאלה ילדים. כלנו מכירים את השיר 'כד יתבון ישראל' (שיר שאבי מורי הצדיק זצ"ל היה שר בטיש אצל מרן הבאר יעקב ממדבורנה זצוק"ל), "קודשא בריך הוא אומר לפמליא דיליה חזו בני חביבי", במה הם עוסקים ה'בני חביבי'? "מששתכחין מצערא דילהון ועסקין בחדוותא דילי", והקב"ה מתגאה בהם ומראה לפמליא דיליה "חזו חזו, בני חביבי". נשתדל לזכור היטב את המשנה באבות "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". בזכות הגיעה בתורה, בזכות זה שאנו מקבלים על עצמנו את עול התורה, בורה עולם לוקח מאתנו את הקשיים האחרים, את הדאגות האחרות, וממילא אנחנו יוצאים נשכרים מכל הבחינות כאשר אנחנו שקועים בתורה הקדושה.

השבוע נלמד בדף היומי (תענית דף ח' ע"א) את דברי הגמרא "לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש, ואומרים לו, ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך [שאתה נושך בני אדם והורגן]? אמר להם: ואין יתרון לבעל הלשון". כלומר, גם בעל הלשון שמוסר לשון הרע, עושה זאת אף על פי שאין לו שום הנאה, ובדיקו כך הוא הנחש, הנושך את האדם והורגו אף על פי שאין לו שום הנאה מהנשיכה. שאל על כך אור שבעת הימים מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע מהו באמת תירוצו של הנחש? למה הוא עושה זאת ומה יש לו מזה? אלא הסביר הבעל שם טוב הקדוש, לשון הפסוק הוא "אם יִשְׁפֹךְ הַנֶּחֱשׁ בְּלֹא לֶחֶשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן" (קהלת י, יא), כלומר הנחש אינו נושך אם הוא לא קיבל לחש מלמעלה, פקודה מגבוה, שעליו ללכת לישוך את אותו אדם, ואינו אלא שליח שעושה שליחותו נאמנה, ואינו מסתכל כלל אם יש לו איזו תועלת מכך, והוא בא ונושך את האדם בלי שום הנאה.

או מתנהג משהו שלא כהוגן, מוצא התלמיד חכם מקום לגבות את חובו, והוא צועק עלי ומוחה בו ומעניש אותו על עבירה זו, אך באמת אין כוונתו לשם שמים, אלא בשביל כבוד עצמו, וכמובן שזה אינו תלמיד חכם. זה הכוונה כל תלמיד שאינו נוקם ונוטר כנחש, כלומר כמו הנחש שאין לו שום הנאה עצמית בנשיכתו, ואינו עושה זאת אלא לשם שמים שכן לחשו לו מלמעלה, כך עושה התלמיד חכם, שנוקם במי שעשה שלא כהוגן נגד השם יתברך, ולא בשביל עצמו כלל, והוא זה שנקרא תלמיד חכם באמת (מובא בספר בעש"ט על התורה פרשת קדושים).

ובזה היה הבעל שם טוב מסביר את דברי הגמרא במסכת יומא (דף כב סוף ע"ב) "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם". שלכאורה דברי הגמרא צריכים ביאור, וכי זו היא מדת תלמיד חכם? ומה עם "לא תקום ולא תטור"? אולם לפי המאמר שלנו מובן כוונת הגמרא, כי לפעמים קורה שאחד פוגע בהתלמיד חכם או מזלזל בכבודו וכדומה, והוא מאוד נפגע, אבל לא מתאים לתלמיד חכם לנקום באותו אדם ולכן הוא אינו עושה כלום, אבל כשמגיעה הזדמנות שאותו אדם עובר איזה עבירה

אליבא דהלכתא - שאלות בהלכה בסוגיות הדף היומי

השבוע בדף היומי (תענית ט ע"א) מובא הדרש "עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר", ורצינו לשאול בידינו מעשר כספים, האם וותר לקחת מדמי מעשר לצרכי מצוה, כגון להוצאות חינוך או להוצאות נישואי ילדיו?

תשובה שהתקבלה מאת רבה של פרדס כ"ץ הגאון הרב אהרן שפיט"א

ב"ה, אל מעלת כבוד ידידנו הנעלה איש המעלה, מרביץ תורה ומזכה את הרבים, הגאון רבי אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א, הנודע בשיעוריו הערבים והמחכימים, ובעלוניו "מתיקות הדף היומי" הערוכים בטוב טעם, כשם כן הם. דין רפש מדבית אבא הגאון רבי שמואל צבי זצ"ל. יתן ה' שיזכה להמשיך לעשות חיילים לתורה ושיפוצו מעיינותיו הזכים, מתוך שפע ברכה וכל טוב סלה.

ראשית דבר, אמנם לדעת רבים הפרשת מעשר כספים אינו אלא מתורת מנהג, מ"מ ישנן דיעות שהיא חיוב גמור מדרבנן (ואסמכתא מן התורה), וישנם אחרונים שהבינו בדעת התוספות כאן שהיא דאורייתא. ובכל אופן מפורש מהפוסקים ובמדרשים שהאבות כבר נהגו כך.

בעניין השאלה, אי רשאי להשתמש בכספי מעשר לדבר מצוה, הנה פליגי בה הפוסקים: יש אומרים שכספי מעשר שייכים רק לעניים, וביותר לעניים תלמידי חכמים; ויש אומרים שיותר להשתמש בהם גם לשאר צרכי מצוה (ראה רמ"א י"ד רט, א ובנושאי הכלים). ה"באר הגולה" (שם) מחלק בין מצוה שמחויב בה, שאינו רשאי לקחת ממעשר, לבין מצוה שאינו מחויב מכבר שרשאי.

החתם סופר דן בדבריו, אך בשו"ת ערוגת הבושם (י"ד סימן רכ) כתב: "נראה לי להצדיק את הצדיק דמיעיקא בעל באר הגולה דסבירא ליה מה שכתב המהר"ל הטעם משום דהמעשר שייך לעניים ולא כל כמיניה, היינו דווקא במעשר שכבר הפריש סתם... אבל במעשר שעדיין לא הפריש לא שייך לומר שכבר זכו בו העניים, דהוה דבר שלא בא לעולם. ואם כן אם הפריש המעשר אדעתא ליקח ממנו למצוה מעולם לא זכו בו העניים...".

ובנוגע למעשה, בשכר לימוד מתיירים האחרונים בבניו הגדולים דווקא, וכלשון שו"ע הרב (הלכות ת"ת א"ז): "יכול להוציא כל הוצאות לימוד בניו הגדולים ממעות מעשר שלו או החומש, אם אין ידו משגת... אך מי שאינו מחשב הוצאה זו במעשר או בחומש שלו הרי זה זרזי ונשכר...". [וכמדומני שהיום מקילים בזה מורי הוראה]. וה"ה בשאר צרכי ילדיו, שתלוי אם מחויב בדבר. ובנוגע לחובות אצטט בזה לשון מרן "שבט הלוי" (ח"ז סימן קצה): "זה פשוט אצלי שכל אדם שהוא בעל חוב לאחרים ועל ידי הפרשת מעשר כספים ממעט בפירעון חוב, לא טוב עושה בעמרו".

ובערוגת הבושם שם מתיר עוד להשתמש בכספי מעשר להוצאת הדרך להקבלת פני רבו, עיי"ש בתשובתו הנפלאה.

ויש לציין, כי הרמב"ם והמחבר מחשיבים סכום 'מעשר' למדה בינונית, ולמצוה מן המובחר יש להפריש חומש. מכל מקום כתב החפץ חיים בספרו אהבת חסד שטוב שיפריש פעמיים מעשר, "כי מעשר רומז לסוד גדול". כן יש לציין, כי אע"פ שבאושא התקינו שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, דעת הרמב"ם בפירוש המשנה לפאה שממדת החסידות מותר יותר מחומש. ודעת בעל התניא (אגרת התשובה פ"ג; אגרת הקודש פ"י) דמי שעדיין צריך לתקן נפשו, פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין סכף נחשב, וכדכתיב "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו".

ואסיים במה שמוספרי על הגאון רבי אליהו חיים מייליש אבד'ק לאדז', שפירז נתן לאבינונים יותר מחומש, וכששאלוהו על כך, השיב, שלתיקון עוונות מותר. שאלוהו האם יש לו עוונות?! אמר שעבר פעם על תקנת רז"ל "אל יבזבז יותר מחומש", וכעת מתקן זאת...

ברגשי הערכה וברחשי ברכה, אהרן שפיט"א

מקולמוסם של הקוראים

לכבוד הרב הגאון פה מפיק מרגליות המגיד שיעור רבי אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

בימים הקדושים של חול המועד סוכות הזכרתם בשיעור בקול הלשון כמה פעמים אודות הצורך הנחוץ בלימוד האבות עם הילדים, ושימי חול המועד הם הזדמנות יקרה לקיים את המצוה הגדולה של "ושנתתם לבניך".

רצייתי להוסיף בענין זה מה שכתב פעם כ"ק מרן הרבי הקדוש בעל המקור ברוך מסערת וז'ניץ זצוק"ל באחד ממכתביו, לפרש את הפסוק "ושנתתם לבניך חכמה ודברת בם בשבתך בביתך", שכוונת הפסוק כך היא: "ושנתתם לבניך" - אם תלמדו תורה עם בניכם ותגדלו אותם בדרך התורה, "ודברת בם בשבתך בביתך", אז יהיה לכם עם מי לדבר בבית...

אסיים בברכה מעומקא דליבא שתזכו להמשיך עוד ועוד להפיץ מעיינותיכם חוצה, לקרב את עם ישראל ללימוד התורה ולהמתיק את התורה הקדושה ללומדיה, מתוך תענוג ונחת דקדושה.

הקטן יצחק גרינוולד

פעם דיבר רבה של ירושלים הגאון רבי צבי פסח פרנק זצוק"ל [יומא דהילולא שלו בכ"א כסלו] אודות מעלת ההבנה ומעלת הזכירה, וששניהם חשובים כאחד, ובין הדברים אמר: "מי שמבין אך אינו זוכר, מה הוא מבין?! ומי שזוכר אך אינו מבין, מה הוא זוכר?!..."

נקודה למחשבה: